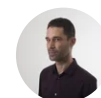

אתי אברג'ל מפסלת את הנתק הכפוי מתרבות האם

בתערוכתה החדשה במוזיאון הנגב מעניקה אתי אברג'ל גילום חומרי עזימבע לשבר ההגירה והשלכותיו

שאל סטר

התראות במייל

11 באפריל 2018

במיצב פיסולי שמתפרש על פני כל חלל מוזיאון הנגב לאמנות - במבואה, בשתי הקומות ובמעבר ביניהן - מרחיבה אתי אברג'ל את טיפולה רב השנים בחומרי יומיום ביתיים: כלי מטבח (קערות, מגשים, מסננות, סלים) וכלי יצירה ורישום (מכחולים, עטים, מחברות), שאותם היא קושרת ומצרפת ומהם יוצרת גבישים של חומר.

שם התערוכה, "פיסול", מצביע על כך שיש כאן בחינה עקרונית של המדיום הפיסולי מצד חומריו הפשוטים ועשייתו הלא מונומנטלית. במרכזה מוצבת שאלת המקום - כיצד ה"פסלים" הללו תופסים מקום בחלל, ובמקביל, מהו המקום האצור בהם ונגלה מתוכם. אלה שאלות בעלות אופק חברתי, שבהן המקום של הפסל בחלל המלאכותי והמסוגר של המוזיאון נפתח אל העולם מכוח מיקומם של החומרים שמהם עשוי הפסל במרחב החברתי הממשי. אבל אצל אברג'ל אין זה רק מהלך של קונקרטיזציה פוזיטיבית שמציב במוזיאון את מה שכבר מתקיים מחוצה לו ונושא בו פונקציה מוכרת. הפיסול של אברג'ל נע מחומרי העולם הנגלה, החפצים והאבזורים שיש להם מקום בעולם, אל עבר הנסתר והנעדר, דברים שנשכחו או נזנחו, שמתקיימים בעולם על דרך היעלמותם.

כל מה שצריך לדעת על תרבות, אמנות, בידור ופנאי - ישירות אליכם למייל

התערוכה נפתחת בחלל הקטן בקומת הקרקע, שמארגן באופן נקי ונינוח. מן התקרה משתלשלים עשרות מכחולים אדומים ולבנים, שמודבקים זה לזה במסקינטייפ ויוצרים מבנה גיאומטרי מסועף. על הרצפה ליד הקיר מוצב צבר מכחולים נוסף, הפעם צפוף ולא מרווח, וממנו משולחת קרן זוויתית. זו הצהרת הכוונות שבה פותחת אברג'ל את התערוכה: מכחולים שמוצאים משימושם הרגיל - אקסטנציה של היד, כלי ציור, אמצעי יצירה - ונהפכים לחפץ, לחוליות שבות ונכפלות במבנה צפוד.

אל מול המכחולים שהוסטו משימוש מתחה אברג'ל על הקירות שני בדים: על האחד רשמה עשרות מעגלים, על השני קווי שתי וערב. אלה הצורות הראשוניות של הציור. אבל במרכז כל אחד מן הבדים הציבה קערת פלסטיק לבנה, שהפתח שלה צמוד אל הבד. בעזרת הקערה שירטטה את המעגלים. כך מגלה אברג'ל את אופן עשייתן של הצורות הראשוניות, ובתוך כך משתעשעת עם הציור המודרניסטי הישראלי - עם השתי וערב

של קופפרמן, עם המעגלים של תמר גטר. בחלל הזה היא מסמנת את אופן ההגעה אל נוסח הפיסול שלה, כמעבר מן הרישום והציור אל החפץ: כדי להעמיד את פקעות החפצים היומיומיים, עליה לשלול ראשית את הצורה המופשטת, את הקו והמעגל, וכן את המכחול או העט ככלי יצירה. את המכחול היא תולה, מן הבד היא מנביטה קערה, במוזיאון היא מעמידה מחסן.

פרט מתוך המיצב צילום: רעיה טוכמן

בחלל העליון של התערוכה מתממש נוסח הפיסול של אברגיל. החזרה על אותו אלמנט והגודש הקומפוזיציוני נפתחים מן המבנה הפיסולי הבודד אל החלל כולו. הגלריה המוזיאלית הופכת לבית מלאכה עמוס, מפעל שקפא, סדנה שאיננה סטודיו. התנועה היא בחלקה אנכית, מן התקרה אל הרצפה: מחברות חומות מקובצות לאורכו של חוט ברזל, סלי פלסטיק תלויים זה מתחת לזה ועטופים חוטים, סרטי מדידה צבעוניים; ובחלקה אופקית: ספרייה פתוחה גדולה שחוצה את החלל ועל מדפיה אובייקטים בדידים, עשרות מנגיטים לאפייה שמשוטחים על הקיר. הכל חפצים מוכרים, פשוטים, עשויים חומרים דלים, כאלה שהופקו בייצור תעשייתי, משועתקים לחלוטין. הם קיימים בכל בית. ועם זאת, אף על פי שנלקחו מן המרחב הדומסטי, מאחוריהם רוחשת תנועה של הגירה. אלה חפצים ניתנים לשינוע: אפשר לקחת ולשאת אותם הלאה. רבים מהם כלי קיבול ואביזרי נשיאה: קערות, סלים, תיקים. על קיר אחד פרשה אברגיל את בדי הפלסטיק הצבעוניים שמהם עשויים תיקי מהגרים ופליטים, וחיברה להם שמלות ילדות קטנות שאותן יצרה מן הבדים. כאן רוח הרפאים של ההגירה מתגלמת באופן קונקרטי - הפליטים של היום וכן המהגרים מן העבר. החפצים בתערוכה ביתיים אבל אין בה בית. כולם נתונים בצורתם הגולמית, נעמסים זה על זה, מוכנים לניוד. זו אמנות לא נדל"נית. היא אמנם מהדהדת את האתוס של דלות החומר. אבל לעומת ההתבססות במקום והחלישה על המרחב מבעד לפעולה על המצוי בו -

ובצורה זו הטענה לילידיות נרכשת - מעבודתה של אברגיל עולה עצב של תלישות: החפצים הללו גנריים, חסרי ייחוד, משוכפלים; את כולם אפשר לקנות בשוק, בשני שקל, בכמויות. הם חדשים וסתמיים; משקעי הזמן לא טבועים בהם. הם כמו הסלים שמונחים על הרצפה בפתח המוזיאון: סלי פלסטיק לבנים, חתוכים לחצי וממולאים בסיד. כלי אחסון ונשיאה שאינם מכילים שום דבר ספציפי, כבדים אך מלאים בריק.

מעניין להתבונן בתערוכה של אברגיל במוזיאון לאמנות יחד עם זו שמוצגת במקביל במבנה הסמוך - המסגד העותמאני שהוסב, לאחר מאבק ארוך, למוזיאון לתרבות האיסלאם ועמי המזרח: "בסוף מערב: אמנות ואומנות מארצות המגרב: מרוקו, אלג'יריה, תוניסיה" (אוצרת: שרון לאור־סירק). בהתאם למסורת התצוגה האתנוגרפית, מציעה התערוכה מקבץ של תכשיטים, קמיעות, קופסאות, כלי קרמיקה וחרבות מצפון אפריקה - חפצים ייחודיים מן העבר, מתרבויות רחוקות, כל אחד נושא בתוכו סיפור; פריטים היסטוריים, שהיו חלק מטקסים חברתיים (תפילה, התקשטות, לחימה) אך יצאו מכלל שימוש ומוצגים כעת במוזיאון לבחינה מרוחקת, אסתטית.

פרט מתוך המיצב צילום: רעיה טוכמן

אבל המגרב קיים לא רק שם אלא גם כאן, אצל המהגרות והמהגרים מארצות צפון אפריקה לישראל. אתי אברגיל היא בת למהגרים מהמגרב. אבל החומרים שאיתם היא עובדת שונים לגמרי: משוללי הוד, משועתקים, זולים, חלק מהוויית יומיום לא טקסית, חסרי משמעות היסטורית. מעטים מהם בכלל מכוונים למסורת תרבותית ספציפית - נפת הקוסקוס, או נגזרות ה"בורדה" שמהם ייצרו בגדים בתפירה ביתית. רוב החפצים מצביעים על הוויה ישראלית, אמנם נשית אך כזו שאינה משויכת לרצף תרבותי מסוים, מנותקת מכל משך תרבותי רחב.

מכאן עולה תובנה חדה וכואבת על הגירה, ובפרט על ההגירה מן המגרב לישראל: היא יוצרת נתק מן העבר שלא ניתן להתגבר עליו; היא מרוקנת ומאיינת; מעט מצליח לחצות אותה ולהינשא הלאה. כנגד כל מיני פרוגרמות עכשוויות של שיבה למסורות קדומות, החייאת העבר שנלקח באחת, השבת האבידה, מראה אברגיל כי מה שעובר בין הדורות, מן המהגרים לצאצאיהם, אינם החפצים והמנהגים, אלא הנתק מהם, השבר הכפוי מתרבות האם. אברגיל מעניקה לשבר הזה גילום חומרי עזימבע: העטים לא כותבים, המסננות לא מאפסנות, בסלים יש רק אין שהסתייד.

אתי אברגיל, "פיסול". אוצרת: דליה מנור. מוזיאון הנגב לאמנות

(רחוב העצמאות 60, באר שבע). ב', ג', ה' 10:00-16:00, ד' 12:00-

19:00, ו', שבת 10:00-14:00. עד 2.6